

ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขง : การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกร ในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา ในพื้นที่ชายแดนไทย-เมียนมาร์

วสันต์ ปวนปันวงศ์*

Received: March 15, 2018

Revised: September 2, 2018

Accepted: November 19, 2018

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกรในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี-เจ้าพระยา-แม่โขงในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษา 1) ความร่วมมือของรัฐในโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญากับประเทศเพื่อนบ้านตามยุทธศาสตร์นี้ 2) สภาพทางสังคมของเกษตรกร จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ในช่วงก่อนและหลังการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์นี้ และ 3) ความเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมของเกษตรกร ในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์นี้ ในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ภายใต้บริบทของความสัมพันธ์ของอำนาจทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยมมีผลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐโดยเฉพาะนโยบายด้านเศรษฐกิจ 2) สภาพทางสังคมของเกษตรกร จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ในช่วงก่อนและหลังการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์นี้ มีลักษณะแตกต่างไปจากเดิมคือ ก่อนการเข้ามาของโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์นี้จะมีลักษณะเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีการผลิตที่ยังไม่เข้มข้น การทำเกษตรกรรมส่วนใหญ่อาศัยแรงงานภายในครอบครัวเป็นหลัก ทั้งนี้ยังไม่ปรากฏว่ามีการนำเข้า

*ศศ.บ. (ไทยศึกษา) (เกียรตินิยมอันดับ 2), ร.บ. (ทฤษฎีและเทคนิคทางรัฐศาสตร์), ร.ม. (การเมืองและการปกครอง) คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, อาจารย์สาขาวิชารัฐศาสตร์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

เทคโนโลยีและปัจจัยการผลิต ลักษณะของการทำเกษตรกรรมภายในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นการปลูกพืชไร่ในรูปแบบเกษตรแบบพันธะสัญญาจากพ่อค้าหรือผู้ประกอบการทางฝั่งไทย ซึ่งลักษณะของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในหมู่บ้านได้เริ่มมีมาก่อนการเข้ามาของโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์นี้ แต่ไม่ได้มีจำนวนของการลงทุนมากมาย ระบบการทำเกษตรในรูปแบบของพันธะสัญญายังอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวของเกษตรกรและผู้ประกอบการหรือพ่อเลี้ยงเป็นสำคัญ ต่อมา ภายหลังจากการเข้ามาของโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ลักษณะของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญามีความแตกต่างไปจากเดิม มีการลงทุนสูง มีการนำเข้าเทคโนโลยีและสารเคมีในการผลิต จำนวนผู้ประกอบการและพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มขึ้น และ 3) จากการขยายตัวธุรกิจการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาดังกล่าวทำให้สภาพทางด้านสังคมของเกษตรกรในพื้นที่ได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งลักษณะครอบครัว แบบแผนการดำเนินชีวิต ระบบค่านิยมความเชื่อ ลักษณะอาชีพ วิธีการผลิต และวิธีการบริโภค นอกจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมของเกษตรกรที่ทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์นี้แล้ว การเข้ามาของโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญานี้ยังได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในด้านบวกและด้านลบต่อเกษตรกรและคนในพื้นที่ ผลในด้านบวก ได้แก่ ก่อให้เกิดการสร้างอาชีพ ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ทำให้ระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของเกษตรกรดีขึ้น ก่อให้เกิดการแพร่ขยายของการรับรู้องค์ความรู้เรื่องการเพาะปลูก เกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมเกษตรกรอย่างเข้มข้น และก่อให้เกิดการพัฒนาถนนหนทางในหมู่บ้าน ส่วนผลกระทบในด้านลบ ได้แก่ ก่อให้เกิดการลดลงของพื้นที่ป่าไม้และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องสุขภาพต่อเกษตรกร การเกิดภาระหนี้สิน การทุจริต และความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรและคนในชุมชนลดน้อยลง

คำสำคัญ : การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกษตรแบบพันธะสัญญา ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อีรวัต-เจ้าพระยา-แม่น้ำโขง

ผู้รับผิดชอบบทความ : อ.ดร.วสันต์ ปวนปันวงศ์ วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 156 หมู่ที่ 5 ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000 โทรศัพท์ 09 6491 8155 E-mail : reddevil_small@hotmail.com

Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy : Social Change of Farmers in Contract Farming Agriculture in Thailand-Myanmar Boundary

Wasan Pounpunwong*

Abstract

This article is part of the research topic on Social Change of Farmers in Contract Farming Agriculture under Ayeyawady-Chao phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy (ACMECS) in Myawaddy Province, Republic of the Union of Myanmar. The objective of this research were to study; 1) the cooperation of the State in Contract Farming Agriculture with Neighboring countries under ACMECS; 2) different between pre and post the social conditions of farmers in Contract Farming Agriculture under ACMECS in Myawaddy Province, Republic of the Union of Myanmar; and 3) social change of farmers in contract farming agriculture under ACMECS in Myawaddy Province, Republic of the Union of Myanmar.

The study found that; 1) the Capitalism influenced to the State economic policy; 2) the social condition was different between pre and post contract farming under ACMECS, The social condition was not intensive farming during pre-contract farming, Farmers used family labor, did not import the technology and factors of production. Farmers planted field crops in form of contract farming with Thai entrepreneurs which entered before contract farming under ACMECS but the investment was not large amount. The relationship between the farmers and Thai entrepreneurs was informal style.

* M.A. (Politics and Government), Lecturer in Political Science College of Local Management and Development, Pibulsongkram Rajabhat University

After the entering of contract farming under ACMECS, the forms of contract farming were changed including the large amount of investment, the import of technology and agricultural chemicals, the increasing of entrepreneurs and the agricultural land; and 3) These extension led the change of social condition, of family type, lifestyle, beliefs and values, form of occupation, mode of production and model of consumer behavior. In addition, the entering of contract farming under ACMECS led to the positive and negative impacts on farmers and local people, The positive impacts were the increasing of new job and income distribution that help to support the good relationship of members in the family, the expansion of agricultural knowledge, the intenseness of the patron-client system and transportation development. The negative impacts were the loss of forest area, the damage of soil resource that led the health problems and the debts. The farmers were exploited and there was more distance in the relationship between farmers and local people.

Keywords : Social change, Contract farming, ACMECS strategy

Corresponding Author : Dr. Wasan Pounpunwong, College of Local Management and Development, Pibulsongkram Rajabhat University, 156 Moo 5 Plaichumpol Sub-district, Muang District, Phitsanulok Province 65000. Tel 09-6491 8155 E-mail : reddevil_small@hotmail.com

ที่มาและความสำคัญ

กปร ทำเกษตรแบบพันธะสัญญาเริ่มต้นขึ้นประมาณหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งเป็นผลมาจากการเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมในยุโรป ในงานศึกษาของโสภณ ทองปานพบว่า ที่มาของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา (contract farming) เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายครั้งแรกในสหรัฐอเมริกา และแพร่ขยายไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เช่น เอเชีย อเมริกาใต้ ยุโรป ตะวันออก เป็นต้น (สุริชัย เตียมเจริญยิ่ง, 2555, น. 28) สำหรับในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วตั้งแต่ พ.ศ. 2499 เช่น อินโดนีเซีย ไทย มาเลเซีย เวียดนาม กัมพูชา เป็นต้น ลักษณะการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาเป็นรูปแบบหนึ่งของกลุ่มทุนข้ามชาติที่เข้าไปทำการเกษตรแบบพันธะสัญญา โดยอาศัยความได้เปรียบทางทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์และแรงงานราคาถูกจากพื้นที่อื่น โดยเฉพาะผ่านกลไกความร่วมมือระหว่างรัฐ (ภาครัฐ ีระภาสพงษ์, ออนไลน์) จากบริบทของลักษณะการขยายตัวการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาข้างต้นทำให้เกิดปัญหาว่า รัฐที่อยู่ภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันให้เกิดกลุ่มทุนข้ามชาติในรูปแบบของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา (เดวิด ฮาร์วี, 2555, น.112-113) โดยผลของการพัฒนาของระบบทุนนิยมดังกล่าวได้ก่อให้เกิดพัฒนาการและการขยายตัวของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา (โสภณ ทองปาน, 2536, น. 187-188)

ประเทศไทยได้เริ่มทำการเกษตรแบบพันธะสัญญาในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ในช่วง พ.ศ. 2530-2534 โดยเริ่มต้นจากการสนับสนุนการผลิตไก่เนื้อ หลังจากนั้น การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาได้แพร่หลายมากขึ้น ทั้งนี้ รวมถึงแนวคิดที่จะพัฒนาประเทศไทยให้เป็น “ครัวโลก” ทำให้ระบบเกษตรแบบพันธะสัญญาถูกเชื่อมโยงกับการผลิตเพื่อส่งออกมากขึ้น ซึ่งสินค้าที่สำคัญมีทั้งในกลุ่มพืชและสินค้าปศุสัตว์ การเข้าสู่ระบบเกษตรแบบพันธะสัญญาของประเทศไทยเกิดขึ้นด้วยเหตุผลที่ต้องการลดความเสี่ยงในการผลิตและการตลาด ความต้องการรายได้ที่แน่นอน ซึ่งรัฐบาลเชื่อว่า ระบบเกษตรแบบพันธะสัญญาจะทำให้เกษตรกรเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้มากกว่าการทำเกษตรแบบดั้งเดิม

การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เป็นลักษณะความร่วมมือของรัฐบาลไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ภายใต้กรอบตกลงของยุทธศาสตร์ (Ayeyawady-Chao Phraya-Mekong Economic Cooperation Strategy; ACMECS) โดยลักษณะการดำเนินการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาภายใต้ยุทธศาสตร์ ACMECS ได้ดำเนินการอย่างเป็นทางการครั้งแรกเริ่มใน พ.ศ. 2549-2551 ภายใต้ความร่วมมือระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ของไทยกับกระทรวงเกษตรและการประมงของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ที่ได้ลงนามในบันทึกความเข้าใจด้านความร่วมมือทางการเกษตรแบบพันธะสัญญา (MOU on Agricultural Cooperation) ในวันที่ 2 ธันวาคม พ.ศ. 2548 โดยระบุแผนการผลิตพืชอยู่ 4 ชนิดคือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์

ถั่วเขียวผิวมัน ถั่วลิสง และละหุ่ง และมีผู้ประกอบการได้เข้าร่วมโครงการ 28 ราย (สุจินดา เจียมศรีพงษ์, 2551, น. 340) ในปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มีมติทำแผนการลงทุนในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ในปี 2556 ซึ่งลักษณะของแผนการลงทุนจะเป็นการทำสัญญากับผู้ประกอบการปีต่อไป (สัมภาษณ์ผู้อำนวยการสำนักงานการค้าต่างประเทศ จังหวัดตาก, 2556) ข้อได้เปรียบของพื้นที่ในการลงทุนทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ในจังหวัดเมียวดีคือ เป็นจุดเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมทางบกกับอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และมีเส้นทางเชื่อมโยงพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจแนวตะวันออก-ตะวันตก (East-West Economic Corridor) รวมถึงจุดผ่านแดนถาวรที่สะพานมิตรภาพไทย-สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เชื่อมโยงขนส่งสินค้าเข้าสู่ประเทศไทย (คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2550, น. 21) ดังนั้น จังหวัดเมียวดีจึงเหมาะต่อการลงทุนพัฒนาพื้นที่ในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา ทั้งนี้ประกอบกับสถานการณ์บริบทการเมืองของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ที่มีการเปิดประเทศทำให้นักลงทุนสามารถเข้าไปลงทุนในพม่าได้ ซึ่งการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือ ACMECS เป็นรูปแบบหนึ่งในการเข้าไปลงทุนของนักลงทุนชาวไทยในพื้นที่ของสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์โดยผ่านความร่วมมือระหว่างรัฐต่อรัฐ (อานนท์ เศรษฐเกียรติ, ออนไลน์)

ในงานวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกรในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์โดยวิเคราะห์ถึงความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่เกิด

จากการเข้ามาของทุนข้ามชาติที่อยู่ในรูปแบบของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินการของรัฐภายใต้ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมว่า ลักษณะความร่วมมือของโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ได้ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางสังคมทั้งด้านบวกและด้านลบอย่างไรต่อเกษตรกรในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เช่น การย้ายถิ่น วิถีชีวิต วิธีการผลิต วิธีการบริโภค ค่านิยม ความเชื่อ เป็นต้น การศึกษาดังกล่าวเพื่อจะทำให้เข้าใจถึงพัฒนาการของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกรในช่วงก่อนและหลังของการเข้ามาของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ที่เป็นผลมาจากความร่วมมือระหว่างรัฐภายใต้การดำเนินการเศรษฐกิจแบบทุนนิยมและการเข้ามาของทุนข้ามชาติที่มาในรูปแบบการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ทั้งนี้ รวมถึงการถกเถียงถึงประเด็นของรัฐสังคมนิยมในกรณีสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เมื่อมีการเปิดรับการลงทุนผ่านโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาตามความร่วมมือของรัฐดังกล่าว จะมีการดำเนินการอย่างไรและส่งผลถึงความเปลี่ยนแปลงต่อสังคมเกษตรกรที่ทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่ศึกษาอย่างไร

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความร่วมมือของรัฐในโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญากับประเทศเพื่อนบ้านตามยุทธศาสตร์ ACMECS
2. เพื่อศึกษาความแตกต่างของสภาพทางสังคมของเกษตรกร จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ในช่วงก่อนและหลังการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS

3. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกรในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ อันเป็นผลมาจากการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS

วิธีการวิจัย

การศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกรในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐ

แห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลโดยสามารถจำแนกได้เป็น 4 กลุ่ม โดยพิจารณาจากผู้ที่มามีบทบาทหน้าที่และผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการการดำเนินการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ตามยุทธศาสตร์ ACMECS ดังนี้

1. **เจ้าหน้าที่ภาครัฐ** ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

ไทย

1. ผู้ว่าราชการจังหวัดตาก	1 คน
2. เกษตรจังหวัดตาก	1 คน
3. พาณิชย์จังหวัดตาก	1 คน
4. อุตสาหกรรมจังหวัดตาก	1 คน
5. ผู้อำนวยการสำนักงานการค้าต่างประเทศจังหวัดตาก	1 คน
6. ประธานหอการค้าจังหวัดตาก	1 คน
7. นายอำเภอแม่สอด	1 คน
8. นายด่านศุลกากรแม่สอด	1 คน

สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

1. หัวหน้ากะเหรี่ยง BGF	1 คน
2. ผู้นำหมู่บ้านกีกโก่	1 คน

2. ผู้ประกอบการ

ผู้ประกอบการในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในโครงการนี้เป็นกลุ่มผู้ประกอบการไทยทั้งหมด โดยลักษณะการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างของผู้ประกอบการพิจารณาจากแผนการลงทุนการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในปี 2549-2557 จากฐาน

ข้อมูลพาณิชย์จังหวัดตาก มีผู้ประกอบการทั้งหมด 49 ราย ดังนั้น ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกตัวอย่างโดยวิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 15 ราย โดยใช้ร้อยละ 30 ของผู้ประกอบการซึ่งลงทุนทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่หมู่บ้านกีกโก่ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผู้ประกอบการในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา

1. นางนงคราญ สุริเมือง	2. นายมานิตย์ เล้าเปา	3. นายเนตร ปัญญาวงษ์
4. บริษัทพืชผลสุวรรณภูมิ	5. นายสมบุญ บังเขียว	6. นางสาวขวัญดาว สุขสะอาด
7. นายวิจิตร ต้าคำ	8. นางสาวสุกัญญา บดต้า	9. นางสาวจริยา เมืองหล้า
10. ร้านเจริญวานิช	11. ร้านมิตรเกษตร	12. บริษัทพีทีธุรกิจการเกษตร
13. ร้านพืชไร่บ้านวังแก้ว	14. ร้านวิญญูพืชไร่	15. นายเตรียม โนวาง

3. เกษตรกร

เกษตรกรในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในโครงการนี้เป็นกลุ่มเกษตรกรในฝั่งเมียวดีทั้งหมด ใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่

(Snowball Sampling) จากผู้ประกอบการเป็นผู้แนะนำเกษตรกรในฝั่งเมียวดีที่ทำสัญญา โดยเลือกจำนวนร้อยละ 30 ของเกษตรกรในพื้นที่ หมู่บ้านโก๊กโกคือ เกษตรกร จำนวน 15 คน ดังนี้

ตารางที่ 2 เกษตรกรในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในโครงการนี้เป็นกลุ่มเกษตรกรในฝั่งเมียวดี

1. ซาดากุญ	2. ทาหุญ	3. อะซี
4. อะลู	5. อะเต็ม	6. ดอมุม
7. อะละอะละ	8. ละมู	9. หม่องสุ่ย
10. อุเปย	11. หม่องแง	12. อูดา
13. อุวิน	14. กะลา	15. โจไส

4. ประชากรในพื้นที่²

ประชากรในพื้นที่ หมายถึง ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ศึกษา ได้แก่ หมู่บ้านโก๊กโกในพื้นที่

จังหวัดเมียวดี สหภาพเมียนมาร์ โดยมีอาชีพอื่น ๆ นอกจากการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างของประชาชนในพื้นที่เพื่อให้

2 หมายเหตุ

1. ข้อมูลในการจัดทำสำมะโนประชากรของจังหวัดเมียวดียังไม่สามารถระบุจำนวนประชากรได้อย่างชัดเจน ประกอบกับการนัดหมายเกษตรกรไม่สามารถทำได้สะดวก ดังนั้น จึงต้องอาศัยการแนะนำจากผู้ประกอบการที่เข้าไปทำการเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่ ด้วยเหตุนี้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ที่กำหนดจำนวนของเกษตรกรและชาวบ้านไว้ข้างต้น อาจยืดหยุ่นตามสถานการณ์และความเพียงพอของข้อมูล

2. ในปัจจุบันมีเพียงการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเขียวผิวนั้นเท่านั้น ในพื้นที่หมู่บ้านโก๊กโกไม่ได้มีการปลูกละหุ่งและถั่วลิสงตามแผนการดำเนินการของพาณิชย์จังหวัดตากแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากมีการยกเลิกและหันมาสนับสนุนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเขียวผิวนั้นซึ่งเป็นที่ต้องการของตลาดมากกว่า

ได้ข้อมูลมากขึ้น โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ ซึ่งให้ผู้นำชุมชนแนะนำ ดังนี้

1. ชาวบ้านในหมู่บ้านก๊วกโก่ 10 คน
2. ปราชญ์ชาวบ้าน 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการ เกษตรกร ผู้นำชุมชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่รัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ชายแดนไทย-สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ (แม่สอด-เมียวดี) เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพความเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกร ในช่วงก่อนและหลังการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS และความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อเกษตรกร จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ อย่างไร รวมถึงเกษตรกรดังกล่าวมีการปรับตัวต่อสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นภายใต้บริบทของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS อย่างไร

2. การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม

(Non-Participant Observation) การสังเกตสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิตของเกษตรกร ลักษณะการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา สังเกตพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์และเขียนในงานวิจัยฉบับนี้

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลและแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มประชากรที่ทำการศึกษา โดยการเก็บข้อมูลปฐมภูมิแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1.1 การเก็บข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องและกลุ่มผู้ประกอบการในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา การลงพื้นที่ส่วนแรกอยู่ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

1.2 การเก็บข้อมูลภาคสนามในหมู่บ้านก๊วกโก่ จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ การเก็บข้อมูลดังกล่าวมุ่งเน้นไปที่เกษตรกรและประชากรในพื้นที่ การเข้าไปเก็บข้อมูลภาคสนามในหมู่บ้านก๊วกโก่ ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือจาก คุณมานิตย์ เล้าเปา พนักงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาของบริษัทพืชผลสุวรรณภูมิเป็นผู้ติดต่อประสานงานกับกองกำลังทหารกะเหรี่ยงในพื้นที่ศึกษาเพื่อที่จะขออนุญาตให้พาผู้วิจัยเข้าไปในพื้นที่ได้ รวมถึงการติดต่อประสานงานนัดหมายเกษตรกรและชาวบ้าน เพื่อให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์และเก็บข้อมูล การลงพื้นที่เก็บข้อมูลในแต่ละครั้งผู้วิจัยได้อาศัยลำนาคือ คุณชะจะมิน ในการช่วยแปลภาษาและเป็นผู้นำทางในการเข้าไปดูพื้นที่การปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเขียวผิวนอกของเกษตรกรในแต่ละราย การเดินทางในการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งมีทั้งนั่งรถทางบกและนั่งเรือทางน้ำ โดยทั้งหมดได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากคนในพื้นที่ การเก็บข้อมูลของผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างโดยอาศัยการแปลโดยลำนาคือเป็นหลัก นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเข้าไปเป็นผู้สังเกตในขั้นตอนต่าง ๆ ในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา รวมถึงการจดบันทึกและถ่ายภาพในพื้นที่ศึกษา

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ประกอบไปด้วยหนังสือ ตำราวิชาการต่าง ๆ วิทยานิพนธ์ บทความจากวารสาร และเอกสารราชการ รายงานข่าวต่าง ๆ ทั้งจากไทยและต่างประเทศ โดยตัวอย่างแหล่งข้อมูลเหล่านี้ เช่น สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก สำนักงานการค้าต่างประเทศจังหวัดตาก สำนักงานเกษตรจังหวัดตาก สำนักงานหอการค้าจังหวัดตาก สำนักงานด้านศุลกากร อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ข้อมูลจากบริษัทเอกชนของผู้ประกอบการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาภายใต้ยุทธศาสตร์ ACMECS ในพื้นที่จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โครงการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)ฐานข้อมูลหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หนังสือวิชาการของผู้ศึกษาการทำเกษตรพันธะสัญญาภายใต้ยุทธศาสตร์ ACMECS ของกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ สรุปข่าวจากสื่อมวลชน ทั้งจากหนังสือพิมพ์และเว็บไซต์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้สรุปผลการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ความร่วมมือของรัฐในโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญากับประเทศเพื่อนบ้านตามยุทธศาสตร์ ACMECS

ในข้อเท็จจริงทำอย่างเป็นรูปธรรมในปี 2549-2550 เท่านั้น โดยภายหลังปี 2550-2557 เป็นการดำเนินการภายใต้การผ่อนผันของกระทรวงพาณิชย์ในการใช้กฎระเบียบการนำเข้าสินค้าของ AFTA เข้ามารองรับและกำหนดโควตาการนำเข้า ดูจากปริมาณความต้องการสินค้าจากภายในประเทศ

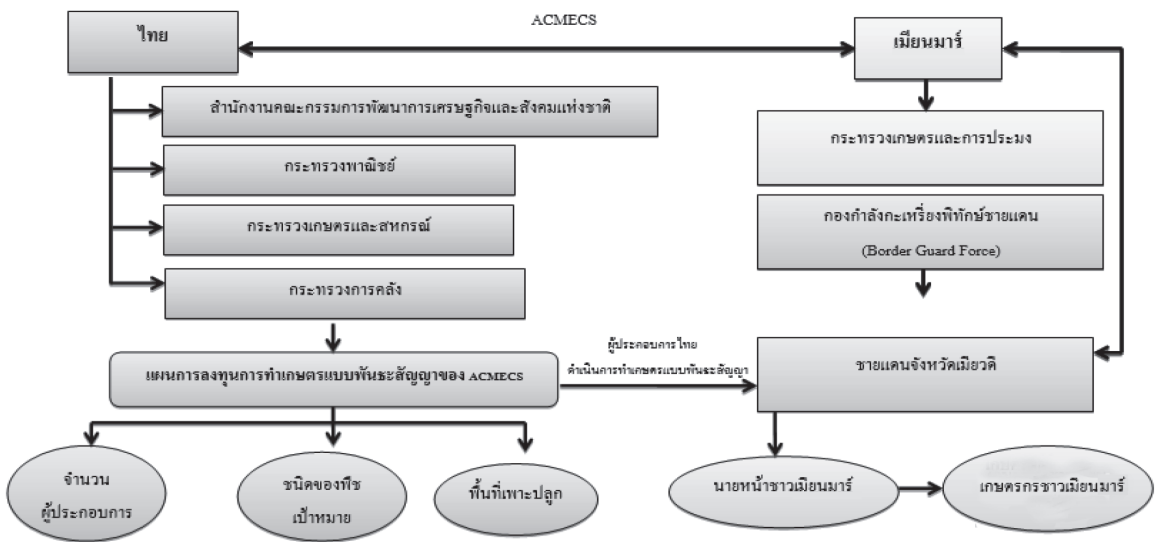
และมีการกำหนดพื้นที่การนำเข้าสินค้าตามจุดผ่อนปรนต่าง ๆ ตลอดจนขาดแคลนแม่สอด-เมียวดี ดังนั้น ในปัจจุบันยังถือว่า การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ยังคงดำเนินการอยู่ แต่ไม่ใช่เป็นลักษณะแบบเดียวกับในปี 2549-2550 ที่ทำตามประกาศของคณะรัฐมนตรีที่มีระเบียบการและแบบแผนการลงทุนชัดเจน และจะต้องนำสินค้าเข้าโดยการผ่านด่านศุลกากรที่สะพานมิตรภาพไทย-สหภาพเมียนมาร์ ภายใต้เงื่อนไขว่าต้องมีหนังสือรองรับแหล่งสินค้าด้วยจึงจะได้รับการยกเว้นภาษีร้อยละ 0

ส่วนในเรื่องการนำเข้าสินค้าตามโครงการฯ หน่วยงานของรัฐยังได้มีมาตรการป้องกันในเรื่องการนำเข้าสินค้าตามโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS จะส่งผลกระทบต่อผู้ค้าภายในประเทศหรือไม่นั้น หน่วยงานของรัฐได้มีมาตรการที่ชัดเจนในเรื่องของกฎระเบียบการส่งออกเอกสารและรายละเอียดการนำเข้าสินค้า รวมถึงกำหนดระยะเวลาการนำเข้าสินค้าภายหลังจากการพิจารณาความต้องการทางตลาดภายในประเทศ

ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการหยุดชะงักของโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS คือ ความไม่มีเสถียรภาพของรัฐบาลและความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองของไทยทำให้โครงการดังกล่าวไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ แต่ในปัจจุบันนั้น เรื่องของการเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่เมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เป็นเพียงการทำเกษตรของกลุ่มผู้ประกอบการที่มีความสัมพันธ์ทั้งในเชิงเครือญาติและในเชิงธุรกิจ โดยพืชที่ปลูกมากที่สุดคือ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเขียว

ฉนวน การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาดังกล่าว อยู่ภายใต้การดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัดตาก สำนักงานพาณิชย์จังหวัดตาก และศุลกากรแม่สอด โดยการจัดทำทะเบียนรายชื่อผู้เข้าร่วมโครงการไว้ รวมถึงอำนวยความสะดวกในเรื่องการนำเข้าสินค้า ตามจุดผ่อนปรนต่าง ๆ ตลอดแนวชายแดนแม่สอด-

เมียวดี โดยพื้นที่การทำเกษตรในปี 2557 อยู่ที่ ประมาณ 150,000 ไร่ ซึ่งเกษตรกรเมียนมามีอาชีพ ทำเกษตรแบบพันธะสัญญาประมาณ 1,000 ครัวเรือน ผู้ประกอบการล่าสุดจากตัวเลขของสำนักงาน พาณิชย์จังหวัดลดลงจาก 28 ราย เหลือเพียง 17 ราย (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่พาณิชย์จังหวัดตาก, 2557)

ภาพที่ 1 ความสัมพันธ์ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ระหว่างไทยกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ประเด็นที่สอง ความแตกต่างของสภาพทางสังคมของเกษตรกร จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ในช่วงก่อนและหลังการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS

จากการศึกษาพบว่า หมู่บ้านโก๊กโก่ จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีระบบการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาอยู่แล้วก่อนการเข้ามาของโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS แต่ลักษณะของการดำเนินการดังกล่าวไม่ได้เป็นการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาที่

มีลักษณะเป็นทางการตามรูปแบบของโครงการของรัฐเหมือนเช่นปัจจุบัน แต่เป็นลักษณะการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาระหว่างเกษตรกรและพ่อเลี้ยงหรือผู้ประกอบการโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว และสัญญาด้วยวาจาในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ ทำให้ปัจจัยการผลิตและเงินทุนของพ่อเลี้ยงหรือผู้ประกอบการอยู่บนพื้นฐานของการอุปถัมภ์ช่วยเหลือเกษตรกร ความแตกต่างสภาพทางสังคมของเกษตรกรในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบสภาพทางสังคมของเกษตรกรในหมู่บ้านกีกัก จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ก่อนและหลังการเข้ามาของโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS

สภาพทางสังคมของเกษตรกร	ก่อนโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS	หลังโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS
1. ลักษณะครอบครัว	- ครอบครัวขยาย - ให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ของคนในครอบครัว - เน้นแรงงานในครอบครัวเป็นหลัก	- ครอบครัวเดี่ยว - แบ่งงานกันทำ - มีการจ้างแรงงานภายนอกครอบครัว
2. ลักษณะการดำเนินชีวิต	- มีความผูกพันกับธรรมชาติ - การใช้ชีวิตส่วนใหญ่ทำงานในไร่ - ฤดูที่ว่างจากการทำไร่ จะใช้เวลาพักผ่อนทำกิจกรรมกับชุมชน	- เกษตรกรไม่มีเวลาทำกิจกรรมอื่น ๆ - ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรกับชุมชน และเกษตรกรกับเกษตรกรลดลง - ให้ความสำคัญกับการทำงานหนัก - การทำงานแข่งกับเวลาและคุณภาพการผลิต
3. อาชีพ	- ปลุกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ - ถั่วเขียวถั่วมัน - ยางพารา - ปลุกข้าว - ค้าขาย	- ยังคงดำรงอาชีพการทำเกษตรกรรมไว้ - เกษตรกรบางรายผันตัวเองไปเป็นพ่อค้าคนกลาง
4. ความเชื่อและค่านิยม	- ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ - มีระบบอุปถัมภ์ - มีเอกลักษณ์และประเพณีเป็นของตนเอง	- ค่านิยมเกษตรกรยังคงยึดมั่นในขนบธรรมเนียมของชุมชนอยู่เหมือนเดิม
5. วิธีการผลิต	- ใช้แรงงานคนในครอบครัว - อาศัยญาติพี่น้อง - อาศัยเครื่องมือที่หาได้ทั่วไป - ไม่ได้มีการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ - การทำเกษตรกรรมยังไม่เข้มข้น - ไม่ได้มีการลงทุนเรื่องเงินทุนและปัจจัยในการผลิตมาก	- การนำเอาเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ เช่น เครื่องมือ เครื่องจักร เป็นต้น - การนำเอาปัจจัยการผลิตสมัยใหม่ เช่น เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี เป็นต้น - การทำเกษตรแบบเดิมเริ่มถูกแทนที่ด้วยวิธีการผลิตแบบสมัยใหม่ เน้นเครื่องจักรมากกว่าแรงงานคน และมีขั้นตอนที่เข้มข้น - การใช้เทคโนโลยีและสารเคมีเป็นปัจจัยสำคัญ - เน้นการสะสมทุน

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบสภาพทางสังคมของเกษตรกรในหมู่บ้านก๊ิกโก่ จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ก่อนและหลังการเข้ามาของโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS (ต่อ)

สภาพทางสังคมของเกษตรกร	ก่อนโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS	หลังโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS
6. วิถีการบริโภค	- รับอิทธิพลจากการโฆษณาสินค้าผ่านพ่อค้าขายแดนของไทย - ใช้สินค้าที่นำเข้าจากฝั่งไทย - การนำเข้าปัจจัยการผลิตยังไม่เป็นที่แพร่หลาย - เกษตรกรยังคงทำเกษตรแบบดั้งเดิมที่ยังไม่มีการใช้สารเคมีหรือเทคโนโลยีทางการเกษตร	- ต้นทุนในการผลิตของการทำเกษตรของเกษตรกรสูงขึ้น - เสียค่าใช้จ่ายนำเข้าสารเคมีในการทำเกษตร

ประเด็นที่สาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกร ในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์อันเป็นผลมาจากการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS

ในพื้นที่หมู่บ้านก๊ิกโก่ จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์พบว่า เกษตรกรลงทุนปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเขียวผิวมันเป็นหลัก ลักษณะการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาส่วนใหญ่อาศัยความสัมพันธ์ทางเครือญาติและความไว้วางใจกันในฐานะที่มีการค้าขายสินค้าเกษตรร่วมกันมาเป็นเวลานาน สิ่งที่สะท้อนให้เห็นได้ชัดในรูปแบบความสัมพันธ์ดังกล่าวคือ ลักษณะการทำสัญญาในการลงทุนการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในรูปแบบของสัญญาว่าจามากกว่าจะเป็นรูปแบบของลายลักษณ์อักษร

ปัจจัยที่เอื้อต่อการขยายตัวของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในหมู่บ้านก๊ิกโก่ มีดังนี้

1. การพัฒนาพื้นที่ชายแดนระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ในโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS และการดำเนินการของ

รัฐบาลสหภาพเมียนมาร์ได้ประกาศใช้กฎหมายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ (The Union of Myanmar Foreign Investment Law; FIL) เพื่อดึงดูดให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุน

2. ความได้เปรียบของพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นจุดเชื่อมโยงโครงข่ายระบบคมนาคมทางบกในภาคเหนือตอนบนของไทย และเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ในด้านทรัพยากรโดยเฉพาะทรัพยากรดินซึ่งเหมาะแก่การลงทุนเพาะปลูก ทั้งนี้ รวมถึงค่าจ้างแรงงานมีราคาถูกเมื่อเปรียบเทียบกับราคาค่าจ้างแรงงานในไทย

3. รัฐบาลไทยส่งเสริมการปลูกพืชชนิดอื่นทดแทนการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย เป็นต้น แต่ปริมาณความต้องการข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในธุรกิจอาหารสัตว์ในตลาดเพิ่มสูงขึ้น ดังนั้น รัฐบาลจึงมีแนวคิดในการดำเนินการสนับสนุนให้เกษตรกรและผู้ประกอบการเข้าไปลงทุนปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ในประเทศเพื่อนบ้านผ่านโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามกรอบยุทธศาสตร์ ACMECS

การขยายตัวของการทำงานเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ทำให้เกิดผลดังต่อไปนี้

1. เกษตรกรถูกขูดรีดแรงงานโดยตกอยู่ภายใต้การทำงานอย่างหนักเพื่อแลกกับการดูแลผลผลิต ทั้งนี้เพื่อที่จะนำผลผลิตดังกล่าวไปใช้หนี้ที่เกิดจากการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา

2. เกษตรกรถูกขูดรีดเวลาผ่านการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา โดยผลจากการดูแลเอาใจใส่ผลผลิตอย่างเข้มข้นจนไม่มีเวลาว่างพอที่จะเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของชุมชน

3. การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาส่งผลกระทบต่อร่างกายและสุขภาพของเกษตรกรเนื่องจากการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้น ดังนั้น จึงเสี่ยง

ไม่ได้ที่เกษตรกรจะเกิดโรคภัยไข้เจ็บ

4. การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาทำให้เกิดการขูดรีดทรัพยากรของชุมชน เนื่องจากต้นทุนในด้านทรัพยากรของชุมชนได้ถูกแบ่งมาใช้ในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ เป็นต้น

จากการขยายตัวของโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อสังคมเกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้านก๊วกโก่ จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ โดยจำแนกเป็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นจากผลกระทบด้านบวกและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นจากผลกระทบด้านลบ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นจากผลกระทบด้านบวกและความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นจากผลกระทบด้านลบของโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ในหมู่บ้านก๊วกโก่ จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นจากผลกระทบด้านบวก	ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นจากผลกระทบด้านลบ
1. ก่อให้เกิดการสร้างอาชีพ 2. เกิดการเคลื่อนย้ายของแรงงานกลับสู่ภูมิลำเนาเดิม 3. เปลี่ยนอาชีพจากแรงงานรับจ้างกลายมาเป็นเกษตรกรในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา 4. ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ 5. ทำให้ระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวของเกษตรกรดีขึ้น 6. ก่อให้เกิดการแพร่ขยายของการรับรู้ความรู้เรื่องการเพาะปลูกและการพัฒนาเครื่องมือในด้านการเกษตร 7. เกิดระบบอุปถัมภ์ในสังคมเกษตรกรอย่างเข้มข้น 8. ก่อให้เกิดการพัฒนาระบบคมนาคมเพื่อรองรับการขนส่งสินค้า	1. ก่อให้เกิดการลดลงของพื้นที่ป่าไม้และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน 2. ก่อให้เกิดปัญหาเรื่องสุขภาพต่อเกษตรกร 3. ทำให้เกษตรกรทำงานอย่างหนัก 4. การใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นจึงส่งผลกระทบต่อสุขภาพของเกษตรกร 5. เกษตรกรมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น 7. การพึ่งพิงปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีการผลิต 8. ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรและคนในชุมชนลดน้อยลง 9. เกษตรกรใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในไร่ ไม่มีเวลา ชาติอิสระในการดำเนินชีวิต

ภาพที่ 2 เกษตรกรนำเงินที่ได้จากการทำเกษตรมาลงทุนเปิดร้านขายของในหมู่บ้านและสภาพถนนที่มีความเปลี่ยนแปลงภายหลังจากการเข้ามาของ ACMECS ที่มา : จากการลงพื้นที่ วันที่ 11 สิงหาคม 2557

อภิปรายผลการวิจัย

ประเด็นแรก เรื่องความร่วมมือของรัฐในโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญากับประเทศเพื่อนบ้านตามยุทธศาสตร์ ACMECS สามารถนำทฤษฎีเรื่องรัฐตลาด (State Corporatism and Market State) มาอธิบาย โดยทฤษฎีเรื่องรัฐตลาดพยายามพูดถึงเรื่องบทบาทของรัฐภายใต้ตลาดแบบเสรีนิยมในยุคโลกาภิวัตน์ที่บทบาทของรัฐมีการปรับตัวเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับระบบทุนนิยมจนแปรเปลี่ยนสถานะกลายเป็นรัฐตลาดในกระแสโลกาภิวัตน์ ฉะนั้นความร่วมมือของรัฐในโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญากับประเทศเพื่อนบ้านตามยุทธศาสตร์ ACMECS จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของรัฐภายใต้โครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญานั้น รัฐเองอาศัยพลังทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยเน้นการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศโดยใช้ความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ ความร่วมมือของโครงการดังกล่าวไม่ได้สะท้อนให้เห็นรัฐในการนิยามแบบเดิม

คือ การร่วมมือกันทางด้านทหารหรือความมั่นคง แต่จะเป็นลักษณะของรัฐในรูปแบบใหม่ซึ่งเน้นการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจร่วมกันมากกว่า โดยสอดคล้องกับงานของ Martinussen (1997) ที่พบว่า รัฐนั้นปรับเปลี่ยนบทบาทของตัวเองเปรียบเสมือนนักธุรกิจที่แสวงหาแหล่งลงทุนและผู้ร่วมลงทุนในระดับต่าง ๆ ของสังคมโลก ทั้งนี้ในประเด็นของความสัมพันธ์ของรัฐในการเป็นรัฐตลาดนี้ ยังมีข้อจำกัดและมีอุปสรรคที่ต้องระวังด้วย เพราะว่า การมองเรื่องรัฐต้องมองว่า รัฐเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมโลกและมีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา (Martinussen, J., 1997, น. 258-259) ซึ่ง Strange (1996) กล่าวว่า รัฐในเวทีโลกมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก แต่รัฐในปัจจุบันนี้หมดพลังทางเศรษฐกิจไปแล้ว โดยถูกแทนที่ด้วยกลุ่มบริษัทข้ามชาติต่าง ๆ ที่มีพลังในการกดดันรัฐบาลให้ออกนโยบายไปในทิศทางที่ตัวเองต้องการ ดังนั้น กล่าวได้ว่าภายในเบื้องหลังของรัฐในการเข้าไปร่วมมือกับรัฐอื่นในการพัฒนาเศรษฐกิจก็มักจะมีการกดดันจากบริษัทข้าม

ชาติแฝงอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทที่เข้าไปสัมปทานหรือร่วมมือในธุรกิจของรัฐ (Strange, S., 1996, น. 1-22)

สรุปได้ว่า โครงการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ในพื้นที่จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เกิดจากการที่รัฐพัฒนาบทบาทของตนเองเป็นนายทุนในการเข้าจับมือทำสัญญาร่วมกันเพื่อแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ และในขณะเดียวกันรัฐเองสนับสนุนกลุ่มทุนต่าง ๆ ในการดำเนินการเข้าไปลงทุนทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่ดังกล่าว ซึ่งเปรียบเสมือนว่า รัฐนั้นทำหน้าที่เป็นหัวหน้ากลุ่มทุนในการเข้าไปเบิกทางให้กลุ่มทุนหรือผู้ประกอบการสามารถขยายกิจการทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศได้

ประเด็นที่สอง การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกษตรแบบพันธะสัญญาเข้ามาวิเคราะห์โดยในเนื้อหาของประเด็นนี้จะเน้นความสำคัญของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ว่าเป็นบริบทหนึ่งในการศึกษาเพื่อที่จะทำให้เห็นภาพว่า การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาแบบนี้ส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์อย่างไร จากผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของเกษตรแบบพันธะสัญญาของ Roth และองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) (สุธิชัยเยี่ยมเจริญยิ่ง, 2555, น. 28) ที่กล่าวว่า ในข้อตกลงระหว่างเกษตรกรกับบริษัทแปรรูปภายใต้การ

ซื้อขายล่วงหน้ามักมีการตกลงทำสัญญากันไว้ โดยข้อตกลงดังกล่าวมักจะเกี่ยวข้องกับการที่ผู้ซื้อจัดหาปัจจัยมาสนับสนุนการผลิตในระดับหนึ่ง เช่น ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ค่าปรึกษาด้านเทคนิค เป็นต้น นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่า ลักษณะของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่ศึกษามีลักษณะที่ไม่เป็นทางการคือไม่มีการทำสัญญาที่เป็นลายลักษณ์อักษร การทำธุรกิจอาศัยความไว้วางใจกันระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ ดังนั้น รูปแบบที่เกิดขึ้นของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่ศึกษานี้เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นเป็นลักษณะการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาที่ไม่เป็นทางการอาศัยความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันระหว่างผู้ประกอบการและเกษตรกรในการทำ (Roth, R., 2002, น.1-5) ซึ่งหากพิจารณาตามแนวคิดของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในงานของ Eaton และ Shepherd จะสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวที่การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาแบบไม่เป็นทางการมักจะทำกันโดยอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัวและมีพันธะสัญญาที่ใช้วาจาเป็นสำคัญ แต่ทั้งนี้มีความแตกต่างจากแนวคิดของ Eaton และ Shepherd อยู่บ้าง เนื่องจากลักษณะของพื้นที่ดังกล่าวกลุ่มเกษตรกรและผู้ประกอบการมีความสัมพันธ์ในเรื่องของวิถีชีวิตที่ผูกพันกับการค้าขายแดน โดยลักษณะของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญายังเป็นการลงทุนของบริษัทที่ไม่ใหญ่มาก ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มพ่อค้าเล็ก ๆ โดยในพื้นที่ศึกษาผู้ประกอบการส่วนใหญ่เติบโตมาจากการเป็นพ่อค้าในบริเวณชายแดนแทบทั้งสิ้น พืชที่เพาะปลูกส่วนใหญ่เป็นข้าวโพดเลี้ยงสัตว์และถั่วเขียวฝัวมันซึ่งจัดว่าเป็นพืชล้มลุก

และมีอายุสั้น ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวของพื้นที่ศึกษาสามารถนำมาวิเคราะห์กับแนวคิดการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในงานของ Eaton และ Shepherd จึงสรุปได้ว่า การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่ศึกษามีรูปแบบการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาไม่เป็นทางการ อาศัยความสัมพันธ์ของผู้ประกอบการและเกษตรกร มีลักษณะสัญญาโดยใจว่าจาเป็นสำคัญ (Eaton, C. และ Shepherd, A.W., 2001, น. 56) หากเปรียบเทียบผลการวิจัยกับงานวิจัยในลักษณะใกล้เคียงกันจะพบว่า ผลการวิจัยในส่วนรูปแบบการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาจะนิยมทำในลักษณะไม่เป็นทางการ เช่น ในงานวิจัยของสุรพล เศรษฐบุตร และคณะในเรื่องระบบการเกษตรแบบมีพันธะสัญญาในกรอบยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ACMECS กรณีศึกษาจังหวัดตาก (สุรพล เศรษฐบุตร และดุชนันต์ ลำปาง, 2551) เป็นต้น

ประเด็นที่สาม การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของเกษตรกรในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ในจังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ จากผลการศึกษาภาพรวมของข้อมูลที่ได้คือ สภาพทางสังคมก่อนและหลังการเข้ามาของโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาของรัฐทำให้เห็นถึงความแตกต่างของสังคมเกษตรกร เช่น ลักษณะครอบครัว แบบแผนการดำเนินชีวิต ลักษณะอาชีพ ความเชื่อ ค่านิยม วิธีการผลิต วิธีการบริโภค เป็นต้น ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม จากข้อมูลพบว่า ความแตกต่างที่เกิดขึ้นช่วงก่อนและหลังการเข้ามาของโครงการการทำเกษตรของรัฐเกษตรกรในหมู่บ้านก๊ิกโก้อย่างคงมีความเป็นสังคมเกษตรแบบดั้งเดิมอยู่ ถึงแม้ว่า จะได้รับการถ่ายทอดความรู้เรื่องการเพาะปลูกหรือมีการนำเข้า

เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ก็ตาม ในประเด็นนี้ผู้วิจัยนำแนวคิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคม (social change) มาอธิบายกล่าวคือ ลักษณะทั้งหมดของผลการศึกษาโดยเฉพาะเรื่องของสภาพทางสังคมของเกษตรกรที่ทำเกษตรแบบพันธะสัญญาภายหลัง การเข้ามาของโครงการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS สะท้อนให้เห็นว่า สภาพของสังคมเกษตรกรมีความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก ตัวอย่างเช่น เรื่องของสถาบันครอบครัวที่เปลี่ยนจากครอบครัวขยายเป็นครอบครัวเดี่ยวอันเนื่องจากการขยายพื้นที่การทำเกษตร ลักษณะวิถีการผลิตเปลี่ยนจากแบบเดิมเป็นการเปิดรับเทคโนโลยีและองค์ความรู้การผลิตแบบใหม่ สิ่งเหล่านี้ หากนำแนวคิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมมาอธิบายจะพบว่า ลักษณะความเปลี่ยนแปลงนี้เกิดจากการเปลี่ยนรูปแบบของโครงสร้างทางสังคมและพฤติกรรมทางสังคม และแบบแผนความสัมพันธ์ในสังคมตลอดจนสถานภาพและบทบาทของสมาชิกในสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงระเบียบแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหน้าที่หรือกระบวนการต่าง ๆ ของความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างและหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่ง (พงศ์เทพ วิวรรณเดชะ, 2550, น. 12-14) ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นยังสอดคล้องกับลักษณะของการยืมวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาใช้ (cultural borrowing) หมายถึง การยืมหรือรับเอาแนวคิด ค่านิยมเกี่ยวกับเทคโนโลยีและวัตถุต่าง ๆ ของสังคมอื่นเข้ามาใช้โดยพิจารณาว่า วัฒนธรรมเหล่านั้นมีความเหมาะสมกับสังคมตนเองหรือไม่ ซึ่งการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในกรณีหมู่บ้านก๊ิกโกได้สะท้อนให้เห็นว่า ลักษณะของความ

เปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเป็นการ ยืมวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาใช้ ได้แก่ การนำเข้า เทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่ในการทำเกษตรแบบ พันธะสัญญา เช่น สารเคมี เครื่องจักร เครื่องมือ ด้านการเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้ รวมถึงองค์ความรู้ใน การทำเกษตรแบบสมัยใหม่ด้วย

นอกจากนี้เห็นได้ว่า สังคมของเกษตรกรใน พื้นที่ศึกษามีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตนเองให้ สอดรับกับกระแสของทุนนิยมที่ผ่านเข้ามาในรูปแบบ ของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาของโครงการ รัฐ โดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมต่าง ๆ เป็นผลมา จากอำนาจของความคิดที่รับจากบริบทภายนอก โดยในทางสังคมวิทยาเรียกการเปลี่ยนแปลงแบบนี้ ว่า การเปลี่ยนแปลงจากภายนอก (exogenous change) ในที่นี้คือ โครงการการทำเกษตรแบบพันธะ สัญญาสมัยใหม่ ทำให้เกิดการผลิในรูปแบบของ การสะสมทุนแทนที่ของการทำเกษตรแบบดั้งเดิม โดยมีการลงทุนการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา อย่างเข้มข้นในพื้นที่ ทั้งนี้ยังรวมถึงการปรับตัวของ เกษตรกรที่เกิดขึ้นภายในสังคมของเกษตรกรเอง (endogenous change) เนื่องจากค่านิยมที่ เห็นพ้องต้องกันว่า การทำเกษตรแบบพันธะสัญญา นี้สามารถทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น ดังนั้นจึงเกิดการ ชักชวนคนในชุมชนให้หันมาทำเกษตรแบบพันธะ สัญญา ส่งผลให้เกิดการขยายตัวของพื้นที่เพาะปลูก ลักษณะดังกล่าวถูกผลิตซ้ำ ๆ ในทุกปีจึงทำให้เกษตร แบบพันธะสัญญากลายเป็นอาชีพที่สังคมในพื้นที่ ของเกษตรกรให้การยอมรับ

ในทำนองเดียวกัน มีงานวิจัยที่ผ่านมากล่าว ถึงลักษณะความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นใน การทำเกษตรแบบพันธะสัญญา เช่น Kanokwan Manorom และคณะ (2556) กล่าวถึงด้านดีของ การทำเกษตรแบบพันธะสัญญาระหว่างประเทศว่า

ทำให้เกิดประโยชน์ของเกษตรกรรายย่อยและควร ได้รับการส่งเสริมเพราะเป็นการกระจายรายได้ให้แก่ เกษตรกร ส่วน Baker (2011) มองว่า การทำเกษตร แบบพันธะสัญญาเป็นการช่วยเหลือในเรื่องของการ ถ่ายทอดความรู้ พัฒนาอุปกรณ์ เทคโนโลยี ซึ่งทำให้ เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น หรืองานศึกษาที่กล่าว ถึงผลกระทบของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา เช่น ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี (2554) จามะรี เชียงทอง (2554) เป็นต้น ได้ศึกษาในประเด็นที่เกษตรแบบ พันธะสัญญาก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชน เช่น การล่มสลายของสังคมชาวนา การสูญเสียที่ดินทำ กิน การบุกรุกพื้นที่ป่า ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีงานที่ศึกษาเกี่ยวกับผล กระทบที่มีต่อเกษตรกร ตัวอย่างเช่น กรรมสิทธิ์ที่ดิน ความมั่นคงด้านชีวิต ได้แก่ งานของยลลดา ปิ่นเพชร (2555) ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นถึง ผลกระทบของโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญา ที่ขูดรีดเกษตรกรจนทำให้เกษตรกรสูญเสียที่ดิน ทำกินเนื่องจากการแบกรับภาระหนี้สินไว้นาน ไหว ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า ถึงแม้การทำเกษตรแบบ พันธะสัญญาจะก่อให้เกิดรายได้และอาชีพแก่ เกษตรกร แต่ประโยชน์ที่ได้รับมานั้นเกษตรกร ต้องแลกมากับภาวะความเสี่ยงและการขูดรีด ในเรื่องของแรงงานและที่ดินโดยที่เกษตรกร ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยฉบับนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อ เสนอทางออกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อเป็น แนวทางในการทำวิจัยในโอกาสต่อไป ดังนี้

1. จากปัญหาเรื่องการหยุดชะงักของ โครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตาม ยุทธศาสตร์ ACMECS ในกรณีของการไม่มีมติจาก

คณะรัฐมนตรีในการอนุมัติแผนลงทุนการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา รัฐบาลไทยในส่วนหนึ่งของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งแก้ปัญหาเพื่อที่จะได้กำหนดแผนการลงทุนในโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาได้ เนื่องจากปัญหาดังกล่าวส่งผลถึงขั้นตอนต่าง ๆ ในการดำเนินโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญา เช่น การนำเข้าผลผลิตของผู้ประกอบการที่ไม่สามารถนำเข้าได้เนื่องจากโครงการเกษตรแบบพันธะสัญญายังไม่ได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบโครงการ เป็นต้น

2. ความสัมพันธ์ของเกษตรกรและผู้ประกอบการในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาในพื้นที่ชายแดนเป็นเรื่องที่รัฐต้องสร้างความเข้าใจภายใต้บริบทของอาชีพเกษตรกรและการค้าชายแดนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ดังนั้น ในการกำหนดกฎระเบียบหรือเงื่อนไขในการเข้ามาควบคุมสินค้าเกษตรนี้ หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐต้องคำนึงถึงประเด็นนี้ด้วย

3. การดำเนินโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรสร้างความยุติธรรมอย่างแท้จริงให้แก่เกษตรกร โดยควรมีการจัดทำข้อกำหนดหรือมาตรการในการปกป้องคุ้มครองเกษตรกรที่ทำเกษตรแบบพันธะสัญญาเพื่อป้องกันความเสี่ยงและป้องกันการเอาเปรียบ การทุจริต จากกลุ่มนายทุนหรือผู้ประกอบการในสัญญาของการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา

4. เกษตรกรที่ทำเกษตรแบบพันธะสัญญาควรมีการจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายของเกษตรกรด้วยตนเอง ทั้งนี้ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่กลุ่มเกษตรกร การจัดตั้งกลุ่มหรือเครือข่ายดังกล่าวจะ

นำมาซึ่งพลังอำนาจการต่อรอง โดยถ้ากลุ่มเกษตรกรมีความเข้มแข็ง เกษตรกรจะสามารถมีอำนาจต่อรองกับนายทุน เช่น การรับซื้อราคาผลผลิต การลดต้นทุนปัจจัยการผลิต เป็นต้น นอกจากนี้ การรวมกลุ่มหรือการสร้างเครือข่ายของเกษตรกรยังเป็นมาตรการในการปกป้องและคุ้มครองเกษตรกรจากการเอาเปรียบจากผู้ประกอบการด้วย

5. ในกรณีผลด้านลบของโครงการการทำเกษตรแบบพันธะสัญญาตามยุทธศาสตร์ ACMECS ในหมู่บ้านก๊วกโก่ จังหวัดเมียวดี สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ได้แก่ การก่อให้เกิดการลดลงของพื้นที่ป่าไม้และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดิน การก่อให้เกิดปัญหาเรื่องสุขภาพต่อเกษตรกรซึ่งเป็นผลมาจากการที่เกษตรกรทำงานอย่างหนัก การใช้สารเคมีอย่างเข้มข้นจึงส่งผลต่อสุขภาพของเกษตรกร ทั้งนี้เกษตรกรมีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้นเนื่องจากการพึ่งพิงปัจจัยการผลิตและเทคโนโลยีการผลิต นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างเกษตรกรและคนในชุมชนลดน้อยลง โดยเกษตรกรใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในไร่และไม่มีเวลา ขาดอิสระในการดำเนินชีวิต ผลกระทบทั้งหมดนี้เป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งองค์พหุของโครงการในการทำเกษตรแบบพันธะสัญญา ฉะนั้นในข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว หน่วยงานของภาครัฐทั้งไทยและเมียนมาร์ควรที่จะต้องมีการทบทวนนโยบายในโครงการนี้โดยเล็งเห็นประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากโครงการนี้อย่างแท้จริงโดยไม่อ้างเรื่องความร่วมมือของรัฐผ่านตัวเอกสาร แต่ควรจะต้องทบทวนผลกระทบดังกล่าวที่เกิดขึ้นกับตัวของบุคคล ซึ่งทำയสุดแล้วเกษตรกรควรได้รับประโยชน์จากโครงการนี้มากกว่ากลุ่มนายทุน

References

- Baker, T. A. (2011). Lessons for the Potential Use of Contract Farming with Small Land Holding Farmers in Myanmar. *Vahu Development Institute*.
- David, H. (2012). *A Brief History of Neoliberalism*. translated by Kengkij K., et al. Bangkok: Suan Nguen Mee Ma, pp. 112-113.
- Eaton, C., & Shepherd. A. W., (2001). *Contract Farming: Partnerships for Growth* (No. 145). FAO. Faculty of Agriculture, Chiang Mai University. (2007). The Project to Study Appropriateness in Establishing An Industrial Estate, Its Environmental Impact, and Production Structure Adjustment in Tak Province: *A Case Study on Agricultural Development and Guideline for Adjusting Agricultural Structure* (Research report). Chiang Mai: Faculty of Agriculture: Chiang Mai University, p. 21. (in Thai)
- Jamaree, C. (2011). *From Marxism to Neoliberalism: Building Rural Laos in the Modern World and 'Development' in the Economic Square*. Chiang Mai: Centre for Research and Academic Services, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University. (in Thai)
- Kanokwan, M., et al. (2011). *The Border Area of Northeastern Thailand and Its Neighbor, Technical Findings, and Policy Implications: A Case Study on How Cambodians View Thais, Stateless People, and the Two Friend Countries*. Ubon Ratchathani: The Mekong Sub-Region Social Research Center (MSSRC), Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University, p. 15. (in Thai)
- Martinussen, J. (1997). *Society, State and Market: A Guide to Competing Theories of Development*. London: Zed Books.
- Phongtape, W. (2007). *Informal Agriculture Workers: Rights and Welfare of Contract-farming and Employed Farmers*. Bangkok: Thai Health Promotion Foundation (THPF), pp. 12-14. (in Thai)
- Pinkaew, L. (2011). *Capitalism at the Border: Rubber Agricultural Estate and Changes of Agricultural Society in Southern Laos*. Chiang Mai: Centre for Research and Academic Services, Faculty of Social Sciences, Chiang Mai University. (in Thai)
- Roth, R. (2002). Contract Farming Breeds Big Problems for Growers. *Famers' Legal Action Report*.
- Sopin, T. (1993). *Agricultural Policy of Thailand*. Bangkok: Agricultural and Resource Economics Department, Faculty of Economics, Kasetsart University, pp. 187-188. (in Thai)

- Strange, S. (1996). *The Retreat of The State: The Diffusion of Power in The World Economy*. Cambridge university press.
- Sujinda, C. (2008). *Research Project for Obtaining Strategies on Border City Development: A Case Study of Mae Sot District, Tak Province* (Research report). Phitsanulok. Faculty of Management and Information Science, Narasuan University, p. 340. (in Thai)
- Surapon, S. & Dudsadee, N. L. (2008). *"Investment Plan and the Process of Contract Farming in 2006/2007 Under the ACMECS Framework in Bordering Area of Mae Sot, Tak Province, and Myawaddy"*. Faculty of Agriculture: Chiang Mai University. (in Thai)
- Sutthichai, I. (2012). "Business and Society". *Contract Farming* 29 (2012), p. 27.
- Yonlada, P. (2012). Legal Measures for Implementing Contract Farming to Promote Agricultural Products of the ASEAN Economic Community. *Phetchabun Rajabhat Journal*, 14(1), pp. 80-87. (in Thai)

Website

- Arnon, S. (n.d.). *Mae Sot-Myawaddy, the Twin Cities: How to Adapt to the Opening of AEC*. Retrieved November 17th, 2012, from http://www.oie.go.th/sites/default/files/attachments/article/aec_sister_city.pdf. (in Thai)
- Pakawadee, V. (2012). *"Neoliberalism?": A Discussion at Book Re:Public*. Retrieved June 28th, 2013, from <http://prachatai.com/journal/2012/12/44009>. (in Thai)

Interview

- An entrepreneur and from a field survey. (30 May 2013), [Interview].
- Director of Tak Provincial Foreign Trade Office. (30 May 2013), [Interview].